

Johan SWINNEN

Ambassadeur voor de Vrede van Pax Christi Vlaanderen

Tussen 1990 en 2012 zond België hem onder meer als ambassadeur naar Rwanda, Nederland, Congo en Spanje, maar nu kiest Johan SWINNEN (69) al drie jaar zelf welke gebieden hij verkent. Hij geeft links en rechts lezingen, adviseert en engageert zich. Omdat hij een hoopvol man is? „Zeker, maar ook omdat ik erbij wil blijven horen.”

‘Politici en opiniemakers zijn helaas selectief verontwaardigd’

Jozefien VAN HUFFEL

Het krantenknipsel boven het bureau dateert van april 1994. In Rwanda woedde de genocide. Ambassadeur Johan SWINNEN en zijn gezin waren geëvacueerd en op de luchthaven drukt een fotograaf af, net wanneer zijn moeder zijn haar fatsoeneert. Het gebaar bezorgde het artikel een ereplaats bij Swinnen, tegenover wat hij zijn „Congoese Permeke” noemt en boven een presse-papier in de vorm van België. „Respect voor anderen begint bij zelfkennis.”

– *Waarom werd u diplomaat?*

Uit nieuwsgierigheid naar onder meer ontwikkelingshulp en armoede. Bij de scouts specialiseerde mijn patrouille zich als missiepatrouille. We wisten auto's en haalden oud papier op ten voordele van een pater in India. Die belangstelling groeide enkel, maar ik twijfelde lang. Ik studeerde rechten, had zin om journalist te worden, maar ging toch maar doctoren in Genève. De rest was toeval.

In 2014 kreeg ik de titel van baron, net als Jan Raes, directeur van het Amsterdamse Concertgebouw. Zijn wapenspreuk, *Het toeval toelaten*, is prachtig. Ik werd diplomaat omdat ik op een dag met echtgenote en buggy door Brussel kuierde. We waren met vakantie uit Zwitserland en ik bedacht dat ik Jean-Paul Van Bellinghen kon gaan groeten, de voormalige Belgische ambassadeur bij de Verenigde Naties in Genève, die toen bij Buitenlandse Zaken zat. Een halfuur later vulde ik op een terras een aanvraagformulier in voor een tijdelijke job bij de UNO in New York, een maand later vertrokken we. Daarna wist ik dat ik het diplomatenexamen zou doen.

– *Was het beroep u op het lijf geschreven?*

Mijn familie zou zeggen van niet. „Als er een van ons geen diplomaat is, dan onze Jan”, zei een van mijn broers. Van mijn moeder leerde ik echter dat je moet zijn wie je bent, want dan ben je mooi. Het geldt ook voor diplomatie. Je moet er wat aanleg voor hebben, maar je moet vooral je eigen land kennen. Ook op mijn laatste post genoot ik er nog van om België aan de Spanjaarden uit te leggen. Navelstaren is niet goed, trots zijn wel. Op de Belgische humor bijvoorbeeld. Cartoonisten zoals Zak en Lectrr, televisie-

Johan Swinnen op zijn Brussels terras. „We hebben van de Afrikanen veel te leren over waardigheid.” © Frank Bahn Müller

programma's zoals *In de gloria* en nu *Loslopend wild*, niemand lacht met zichzelf zoals de Belgen. Enkel de Congolezen kunnen het ook.

„Europa houdt niet aan religieuze wortels. Creëren die geen geborgenheid?”

– *Waarom geeft u zo graag lezingen?*

Ik heb ideeën over van alles, mijmeringen noem ik het zelf, en die toets ik graag. Sommigen geloven bijvoorbeeld niet in democratie in Afrika. Dan vertel ik over 2006, over de eerste echte Congolese verkiezingen na de onafhankelijkheid. Ik was als ambassadeur waarnemer in een kiesbureau en een oude man, piekfijn gekleed, maar duidelijk niet rijk, kwam naar me toe. „Vandaag stem ik voor het eerst. Vandaag heb ik een afspraak met mijn waardigheid”, zei hij. Over waardigheid kunnen wij van Afrikanen veel leren.

Voor mij is democratie universeel waardevol, maar we moeten landen zelf laten

ontdekken hoe ze die concreet invullen. Tegelijk moeten we veel vuriger reageren als de mensenrechten daarbij niet worden gerespecteerd. Daarom maakt de bekroning tot vredesambassadeurs van Pax Christi mijn vrouw en mij erg blij.

– *Pax Christi bekroonde ook de burgerbeweging 'Hart boven Hard'. Staat u daar graag naast?*

Ook zij streven naar menselijke waardigheid. Ik ben een man van enerzijds en anderzijds, van nuance en dialoog. Het leven is kleur, in zoveel schakeringen. De moderne debatacultuur is fantastisch, maar tegelijk scoren vooral simplistische standpunten en ontbreekt het geduld om een probleem in zijn complexiteit te bekijken. Eenstemmigheid maakt mij bang.

Hart boven Hard vertrekt vanuit verontwaardiging. Zonder verontwaardiging, zoals ik ooit bij Europees Groen-parlementslid Bart Staes, word je cynisch. Helaas zijn te veel politici en opiniemakers selectief verontwaardigd. Waarden tellen maar zolang er geen economische belangen op het spel staan en dus krijgt een land als Saudi-Arabië alle tijd om aan een men-

selijker beleid te werken. Ik herinner me ook de totstandkoming van het Verdrag van Lissabon in 2004. Een verwijzing naar de joods-christelijke wortels van Europa kwam er niet. Creëren die spirituele, religieuze waarden dan geen geborgenheid?

– *Waarom uw boek dat later dit jaar verschijnt?*

Uitgever Harold Polis vroeg me jaren geleden mijn verhaal te doen over de Rwandese genocide. Wij werden geëvacueerd vóór de situatie helemaal uit de hand liep, maar beleefden alles wat eraan voorafging. Zat de wereld echt op mijn verhaal te wachten? Nu zette ik alles toch op papier. Ik benadruk dat we nog niet alles weten over de genocide. Waarom stelde de internationale gemeenschap geen onderzoek in naar het neerschieten van het vliegtuig met de Rwandese en Burundese presidenten, dat aanleiding gaf tot de genocide? Ik heb geen bewijzen, ik moet me beperken tot lastige vragen. Maar misschien is dat moedig genoeg.